M. ANTONII MVRETI. I. V. D. CIVIS. ROM.

ORATIO DE. LAVDIBVS. LITTERARVM HABITA. ROMAE. IN. AEDE S. EVSTACHII. XV. KAL. NOVEMBR. M.D.LXXIII.

CVM LICENTIA SVPERIORVM.

ROMÆ,
Apud Heredes Antonij Bladij Impreſſores Camerales.
M. D. LXXIII.

CVM mihi a ſummis viris, quorum auctoritate, atq. imperio noſtra omnium ſtudia diriguntur, mandatum eſſet, vt hodierno die, quo, vt ſcitis, more maiorum, noſter hic quaſi Muſarum exercitus quotannis luſtrari ſolet, de praeſtantia litterarum, & earum artium quae litteris continentur, aliquid publice dicerem, quo iuuenum animi ad earum amorem incitarentur: quod prius facere debueram, ſed inconſulto quodam obſequendi ſtudio abreptus non feceram, coepi oneris ſuſcepti magnitudinem cum viribus meis ſollicite cōparare. Atq. interdum quidem ita ratiocinabar, vt mihi nihil arduum, aut difficile impoſitum crederem. Nam, vt Cyrenaeus poeta facile ait eſſe omnibus Apollinem laudare, in quo tot, tantaq. laudum argumenta ſint: ita facile videbatur homini quamlibet infanti atq. indiſerto laudare eas artes, quas vere, ac merito bonorum fontes nominare poſſumus. Neq. enim dubitabam, quin omniū cōceſſu multo iuſtius artibus noſtris, quàm illis de quibus id Xenophon dixit, honos huius nominis tribueretur. Cogitabam etiam tum demum in ſumma me difficultate verſaturum fuiſſe, ſi eas aut, quod nefas eſt, vituperare iuſſus eſſem, aut earum dignitatem abijcere & extenuare dicendo: nullum enim ſane argumentū, quod quidem alicuius momenti eſſet, ad eam rem reperire potuiſſem. Quod ſi Socrates praeſente Phaedro amorem vituperaturus, facere id non audet, niſi ſibi prius pallio caput obnupſerit: multo me magis verecundari par fuiſſet, in tanto eruditiſſimorum hominū coetu declamantē aduerſus eas artes, quarum omnes dignitate, ac pulchritudine ita incenſi eſtis, vt ſine earum tractatione ne vitam quidem ipſam iucundam putetis. Nunc, vt idem ille ſapientiſſimus ſenex factu facile eſſe ait Athenienſes Athenis laudare, quòd quae quiſq. amat, ea libentiſſime lau-

dari audit : ſic & ipſe mihi videbar facilem & expeditam prouinciam ſuſcepiſſe commendandi ac celebrandi apud vos ea, quae vobis omnibus in amoribus ac deliciis eſſe conſtaret. Sed interdum occurrebant alia, quae me com mouerent, nec quieto eſſe ac ſecuro animo ſinerent. Nã & in tam vbere ac copioſa materia neceſſe eſt vnicuiq. au dientium multa in mentem venire quae commode dici queant: neq. fieri poteſt, vt quicquid omnes cogitant, dicat vnus: & ea eſt hominum natura, vt cum quis, quod ipſe dixiſſet, id ab eo qui dicit omiſſum videt: non hoc quoq. dici potuiſſe, ſed hoc potiſſimum dici debuiſſe cõ- tendat. Ita dum pro ſuo quiſq. captu quid ipſe dicturus fuerit cogitat, & alia prope omnia faſtidiens, dùm id vnũ dicatur, auide expectat: quicquid dixeris, ſemper vide- beris omiſſe praecipua: & omnia communia ac contrita dixiſſe, quòd ea non dixeris, quae ſi dixiſſes, ipſa quoq. alijs obſoleta & vulgaria viderentur. Vt melior hac in parte ſit eorum condicio, qui aridis, ac ſterilibus in argu mentis verſantur: quorum, ſiue abundarunt, laudatur ingenium, ſiue defecerunt, materiae ieiunitas accuſa- tur: cum contra, vbi ampla dicendi ſeges eſt, quicquid allatũ eſt, vbertati materiae adſcribatur, quicquid omiſ- ſum eſt, tibi. Ego vero quo modo aut quidquam alla- turum eſſe me ſperem, quod nouitate audientium ani- mos teneat, cum ijs in rebus mea verſatura ſit oratio, in quibus praeſtantiſſima ſe omnium aetatum ingenia exer cuerunt: aut ita dicturum, vt non innumerabiles alij ijſ- dem de rebus ornatius ac copioſius dixerint? Sed mihi neq. valde laborandum eſt, vt noua conquiram: non enim cantilenae ſunt hae, quibus nouitas, vt ait Telema chus, conciliat gratiam: ſed praecepta, quibus vetuſtas addit auctoritatem: & ſi vera, vtilia, apta ad id quod mi hi propoſitum eſt, digna huius loci auctoritate, digna ve ſtris auribus attulero, quibus ea cumq. verbis extulero,

hoc

hoc ipſo me ſatis ornate dixiſſe arbitrabor. Agite igitur viri praeſtantes, & cum alijs nominibus, tum praecipue harum de quibus dicere ingredior artium cultu & tracta tione clariſſimi: agite ſtudioſi adoleſcentes, quorum mol lis adhuc & tenera aetas in eiuſdem gloriae ſpem eodem quaſi lacte Muſarum educatur, cognoſcite mecum felici tatem veſtram, qui inſtinctu quodam, afflatuq. diuino ad eas potiſſimum artes animum appuliſtis, quibus, ſiue quis vtilitatem ſequatur, nihil fructuoſius: ſiue oblectationem, nihil ſuauius ac iucundius: ſiue ſplendorem ac pulchritudinem, nihil illuſtrius, aut ad ſtruendam nomi nis immortalitatem firmius ac ſtabilius reperiri poteſt. Nam ſi veteres illi, qui errore ducti pluris eſſe deos opinabantur, quem cuiq. eorum diem conſecrarant, eo lau des ipſius commemorare ac concinere ſolebant: multo nobis iuſtior cauſa eſt, quicumq. ijſdem honeſtiſſimarum artium ſtudijs, quaſi quibuſdam ſacris initiati ſumus, cū hic nobis anniuerſarius dies, maiorum ſapientia & aucto ritate, ad intermiſſam per aliquot menſes earum exercitationem deintegro repetendam conſtitutus ſit, cur ab earum commendatione principium ducere debeamus, eaſq. celebrare, quas nobis viciſſim aliquid celebritatis allaturas eſſe confidimus. Meminiſſe autem debemus idcirco hunc ſanctum atq. auguſtum locum ad hanc rem delectum eſſe, vt & in laudandis artibus deum ipſum lau demus, qui, vt alia omnia bona, ita eas quoq. hominum generi dedit: & publice conteſtemur, ac profiteamur, ſtu dia omnia, laboreſq. noſtros & deo auctore atq. auſpice ſuſcipi, & ad ipſius gloriam, tamquam ad finem nobis omnibus praecipue propoſitum, referri. Vnde igitur, in tanta eorum quae ſe ad dicendum offerunt copia, potiſſimum exordiar? An ab eo, quod ſemper apud grauiſſimos quoſq. grauiſſimum fuit, antiquitatis teſtimonio? Quae, cum artes omnes bonae ſint: nam ſi quae

malae artes dicuntur, immerito eis artium nomen tribui tur, has tamen noſtras proprio ac peculiari nomine bonas artes vocauit: eaſdemq. artes ingenuas, artes liberales, quòd alias aut a ſeruis, aut ab hominibus ſeruili praeditis ingenio exerceri, has vnas ab ingenuis ac liberis excoli conſentaneum iudicaret. Quinetiam cum Graeci earum cognitionem, ſua lingua, tali quodam vocabulo affeciſſent, ex quo id modo intelligeretur, ſtatim a pueritia dandam eis operã eſſe: maiores noſtri hoc, vt pleraq. melius ac ſapientius: qui totum hoc artium genus humanitatem vocarunt: credo, indicantes, non multo minus inter homines talibus diſciplinis expolitos, & vulgus aliorum, quàm inter ceteros & pecudes intereſſe. Homines enim duabus praecipue rebus a ceteris animantibus diſcernimur, ratione, & rationis interprete oratione: quarum vtraq. in eis qui harum artium expertes ſunt, rudis quodammodo & incohata: qui eas bene penitus combiberunt, perfecta in illis atq. abſoluta eſt. Ariſtippus quidem, cum quaeſiiſſet quidam ex eo, quid boni filio ſuo allatura eruditio eſſet: Si nihil aliud, hoc certe, inquit, quòd in theatro lapis in lapide non ſedebit. Idemq. alteri, qui cum ſibi nimium magnam mercedem poſci pro inſtitutione filij videretur, dixerat, Iſta pecunia ſeruum mihi emere poſſum: Tu vero, inquit iocans, etiam hoc amplius: ſi vnum emeris, duos habebis. Significauit videlicet, quorum colluſtratus doctrinarum luce non eſſet animus, eos lapidum, non hominum, aut, ſi forte, inter homines, ſeruorum, non ingenuorum, loco ac numero eſſe habendos. Ac mihi quidem hac tota de re cogitanti, quattuor omnino eſſe viae videntur, quarum vnam aliquam a principio aetatis capeſſere, ac poſtea perſequi prope neceſſe ſit: ex quibus ne dubium quidem eſſe poteſt, quin ea quam ipſi ingreſſi eſtis, longe multũq. aliis omnibus anteponenda videatur. Nam qui iſta aetate

ſunt,

ſunt, partim otio ſe atq. ignauiae dedunt, mollemq. vitã ac voluptariam ſequuntur, ij praeſertim quibus amplum patrimonium eſt: partim ſi anguſtior ſit res, quàm vt nihil agentes ferat, dant ſe ad artem aliquam factitandam: alii, qui excelſiore ſunt animo, armorum tractationem, & militaris rei gloriam ſibi proponunt: alii deniq. animũ ad litteras & ad haec mitiora ſtudia appellunt. Quid igitur iſtis turpius aut abiectius, qui, torporem ac deſidiam amplexi, vitam luxu atq. inertia tranſigunt, nihil agẽtes, quo ſe homines eſſe teſtentur? Qui, vt Phaeaces illi Homerici,

Non pugnis, dura ue exercent membra palaeſtra:
Sed menſam & citharae ſtrepitum, dulceſq. choreas,
Stragulaq́. & molles curant poſt balnea lectos:

Margitae illius ſimillimi, de quo idem Homerus:

Non fodere ille bonus, duris ue ligonibus arua
Vertere, non vlli viuebat idoneus arti.

Sic enim & hi neq. domi, neq. militiae, neq. priuatim, neq. publice, neq. ſibi, neq. aliis vtiles, ita vitae curriculum conficiunt, vt, veluti naues, nullum ſui veſtigium relinquant. Qui mihi, ſi diis placet, quòd nihil agant, quã ſi non pudere parum ſit, etiam gloriantur. Alii, inquiũt, in opere occupati ſint: nobis maiorum noſtrorum virtute eſt, vnde otioſi laute ſplendideq. viuamus. Quid maiores veſtros nominatis? qui ſi veſtri ſimiles fuiſſent, vos hodie in poſtremis iaceretis. Si quales vos eſtis, tales ipſi fuerunt, indigni ſunt qui nominentur: ſin alii, vos indigni, qui eos nominetis. At videte quantopere a ſapientiſſimi poetae Heſiodi iudicio veſtra ratio diſcrepet. Laborem ille & induſtriam nemini, languorem & ignauiam omnibus turpem eſſe confirmat. Praeclare Cicero. Mihi quidem, inquit, qui nihil agit, eſſe omnino non videtur. Nam & phyſici docent, quae cuiq. rei cauſa eſt, vt ſit, eandem ei eſſe cauſam, vt aliquid agat. Sed omittamus

hos

hos molles & delicatos, neq. eos ex ſomno,cui tam liben ter indulgent, excitemus: teneamuſq. id quod a ſapientiſſimis viris proditum eſt, nihil eſſe inertia foedius: otio ali vitia: otium, vt non grauiſſimus poeta grauiſſime tamen cecinit Catullus,non priuatis modo hominibus,ſed & regibus, & prius beatis vrbibus exitij cauſam fuiſſe. Cum igitur otioſa & ignaua vita ne vita quidem habenda ſit,videamus,num ad aliquam potius aliarum artium, quàm ad litteras,animum adiicere praeſtet. Equidem cũ mente ac cogitatione perluſtro eas artes, quibus cum hiſce ſtudijs noſtris, aut nulla aut non magna communio eſt; ex ijs quidem quae ita neceſſariae ſunt, vt eis ciuitas nullo modo carere poſſit,duas praecipuas iudico,agriculturam, & mercaturam: ex ijs autem quae ad ornamentũ ciuitatis, & ad animos honeſta voluptate perfundendos pertinent, duas minime ſordidas, minimeq. illiberales, picturam & ſtatuariam. Nam quod boni vnaequaq. ciuitas percipere ex ſuo & patrio ſolo poteſt, id agricultura educit, atq. elicit: quo eget, id aliunde mercatura comportat. Ita ciuitas ſine alterius ope ne ſuis quidem opibus fruitur: alterius beneficio, fruitur etiam alienis. Pictorum autem & ſtatuariorum opera & voluptatis atq. admirationis habẽt plurimum, &, quae liberalium artiũ nota eſt, ingenij, non corporis, viribus conſtant: & ad conſeruandam clarorum virorum memoriam, ceteroſq. ad eorum imitationem incitandos non immerito magnã vim habere creduntur. Sed tamen quis auſit harum artium vllam cum litterarum ſtudio comparare? Niſi forte maius eſt agrum, quàm ingenium, colere,aut iacta in terram ſemina, depactiue ſurculi, quàm ingenia praeceptis philoſophiae conſita, ampliores, aut vberiores fructus ferunt. Mercatura autem vel ſi tenuis eſt, ſordida eſt: vel ſi ampla, tot expoſita periculis, vt merito ille olim Laco negauerit, optabilem ſibi videri fortunam, quae rudentibus

bus apta eſſet: cuicuimodi autem ſit, tota fere ad quaeſtũ, & ad lucrum refertur. At litterarum tractatio & dignitatis pleniſſima eſt, & quietis: & eas opes conſectatur, quae nec furem, nec praedonem timent, nec incẽdijs, ruinis, naufragijs obnoxiae ſunt, nec vllis deniq. caſibus eripi poſſunt. Iam vero quae Apellis aut Protogenis tabulae, cũ Homeri pictura: quae Phidiae aut Praxitelis ſtatuae cum litterarũ monumentis cõferri queant? Quos ipſos hodie ignoraremus, niſi ſolidiorem ac diuturniorem gloriam eſſent commendatione ſcriptorum, quàm artis ſuae operibus, conſecuti. Nam quae illi artificio ſuo elaborarant, & ſolius corporis effigiem exprimebant, & vno tãtum ſpectabantur in loco, & eam naturam habebant, vt ea, ſi nihil aliud, ipſa certe longinquitas temporis cõfectura, ac conſumptura eſſet. At eruditorum hominum lucubrationes & clarorum virorum non formam modo corporis, ſed ingenia, mores, conſilia, res geſtas, ſubijciunt oculis, & ijſdem, quibus orbis ipſe terrarum, terminis ac regionibus continentur, & tantã vim habent, vt illa ipſa aliorum omnium humanorum operum confectrix vetuſtas his vnis non modo nihil detrahat, ſed maiorem in dies comparet ac cõciliet dignitatem. Trecentas ſexaginta Demetrio Phalereo ſtatuas aereas populus Athenienſis anno vno, eoq. non toto poſuerat; quibus omnibus Demetrius ipſe ſuperſtes fuit. At quae ipſe ſibi monumẽta ingenij ac doctrinae magnitudine extruxerat, ea & multis poſt ipſum ſaeculis viguerunt: &, cũ poſtea denſa quaedam & opaca nox omnem prope diſciplinarum lucem extinxiſſet, ex oculis erepta, incredibile deſiderium ſui in omnium eruditorum animis reliquerunt. Elate & magnifice de ſe, vt ſolet, Pindarus, ſed tamen vere. Statuarium eſſe ſe negat, qui mutas ſtatuas edolet vna defixas in baſi: ſed quos ipſe cãtibus ſuis celebret, eorum famam, terra mariq. ſpargi ac diſſeminari. Sed erunt fortaſſe qui vitam militarẽ huic noſtrae pacatae, atq. vmbratili anteponendam putẽt.

Mihi quidem fortium virorum virtutem detrectare,aut co nari,vt quidquam ex eorum gloria deteram,neq. propoſitum eſt,neq. fas videtur. Potius omnibus, qui dicendo ali quid poſſunt,omnem induſtriam ad eos celebrandos conferendam cenſeo:& hoc ipſum numero inter praecipua bo na,quae ab artibus noſtris in vitam hominũ manant,quod earum ope praeclara illorum facinora ad immortalem poſteritatis memoriam conſecrãtur. Sed tamen ſi quis ſecum in animo reputet, quae vita ſit eius hominis, qui modicis opibus inſtructus, in litterarum ſtudio molliter ac placide conſeneſcat,& quae eius qui ab adoleſcentia armis tractan dis aſſuetus, ſub dio ſaepius, quàm ſub tecto, ſub pellibus ſaepius quàm domi ſomnum capiat,vix dubium fore arbitror, vtra melior & magis expetenda ſit. Alterius aures tu barum & lituorum,& cornuum clangore, alterius Muſarũ concentu & Apollinis fidibus adſidue perſonant: illius oculi caede & ſanguine, & incendijs: huius admirabilium naturae operum aſpectu & contemplatione paſcuntur. Ille aut in ipſo aetatis flore hoſtili gladio tranſuerberatur, aut mancos ac debiles artus & inſignem cicatricibus vultum re ferens, domum redit: hic vt animo ita & corpore integer, vultum,niſi quantũ rugae,caniq. venerationis addiderunt etiam nutrici agnoſcendum,perfert ad vltimam ſenectutẽ. Neq. vero minus glorioſa, aut minus hominum generi fru ctuoſa huius quàm illius opera. Occupatur ille in finibus imperij proferendis, hic in finibus cupiditatum regẽdis ac coercendis: nouit ille quemadmodum vrbes expugnẽtur, hic quemadmodum gubernentur: ille quemadmodum iniuria aut repellatur,aut reponatur: hic quemadmodum & accipiatur aequo animo,& negligatur: dicet ille,quàm mul tos homines manibus ſuis trucidauerit,hic quàm multos à caede faciẽda, oratione ſua reuocauerit: ille quàm multos in ſeruitutem abduxerit,hic quàm multos a ſeruitute vitio rum in veram libertatẽ perduxerit: illius vſus niſi in bello

nullus

nullus eſt,huius opera,& in bello,& in pace ſalutaris.Itaq. ſi homines inter ſe amice,ac concorditer viuerent,ſi dei ac naturae iuſſa ſequerentur,ſi deniq. ij eſſent, qui eſſe debe-rent,iacerent omnes artes belli, vt quarum inter iuſtos iu-ſtus vſus eſſe non poſſit: noſtrae vero tum demũ florerenr, ac vigerent; tum demum eas optimus quiſq. ſumma corpo ris & animi contentione ſequeretur. Neq. vero quẽquam ita eſſe arbitror ſanguinarium, cui non praeoptanda videa tur nullius empta lacrimis gloria,neq. vllo,niſi puro illo ac limpido Aganippes rore irrigata,quàm tabo & cruore ob-lita,& multa ſtrage ac cladibus comparata. Multa conſulto praetereo: quòd mihi,non tam,vt copiam & varietatem cõ ſector,laborandum eſt,quàm vt effugiam ſatietatem. Quis enim vnquam tanta vbertate ingenij , tanta dicendi copia praeditus reperietur, qui litteras ita laudare poſſit, vt non ſemper,cũ plurima dixerit,plura tamen omiſiſſe videatur? Omnia quae homines in vita expetunt, cuiuſcunq. tãdem generis illa ſint,nulla re certius,aut facilius,quàm eruditio ne ac litteris,acquiri,conſeruari,amplificari queũt.Eſt qui rei familiaris anguſtia preſſus,ex ea expedire ſe,& ad mode ratas opes ſine vlla turpitudine peruenire cupiat? Quae ad id conficiendum via aut honeſtior, aut expeditior,ac faci-lior eſt? Quàm multos ex tenui & exili patrimonio, aut iu ris ſcientia,aut medendi arte fretos, vt eas potiſſimum no-minemus,paucis annis ad maximas diuitias peruenire vidi ſtis ? Nam quod pleriq. vulgato iam prouerbio dictitant , ex omni noſtrarum artium numero duas modo illas frugi-feras eſſe ac fructuoſas,ceteras cultoribus ſuis decoquere, ac decollare: in eo vanitatis illos,ac mẽdacij facile res ipſa coarguit . Nota eſt hiſtoria de Thalete Mileſio,qui cum a propinquis obiurgaretur,quòd omne tempus in ſapiẽtiae ſtudio poneret , quod ad faciendam pecuniam , in qua illi poſita putabant omnia,nulli vſui eſſet:vultis,inquit,oſten dam vobis, poſſe hominem huic ſtudio deditum,ſi ei com-

modum ſit, diuitem fieri,& hanc eſſe, ſi quis velit, ad quaeſtum, ac compendium vel maxime compendiariam viam? Cum illi ſe velle dixiſſent, homo qui ex aſtrorum ſcientia, magnam eo anno olearum vbertatẽ praeuideret fore, multo ante, exiguo pretio, cum contra licitaretur nemo, omnia Chiorum ac Mileſiorum praela ac trapeta conduxit: quae cum poſtea ſuo tempore, quanti voluit, elocaſſet, magnâq. ex eo vim pecuniae collegiſſet, oſtendit, philoſophos non tam rem facere non poſſe, quàm maioribus, ac praeſtantioribus cogitationibus occupatos, de ea facienda non laborare. Quid Leontinus Gorgias? non ne rhetorices profeſſiõne,& maximas ſibi diuitias peperit & tantam gloriam, vt ei viuo ac videnti honoris ergo aurea ſtatua in Apollinis Pythij templo conſtituta ſit? Quid ille qui eloquentiae quaſi mercator, atq. opifex quidam habitus eſt Iſocrates? non & ſumma gloria fuit, & ijs opibus, vt ter ad trierarchiam vocatus, cum eam bis effugiſſet, ad poſtremum ſplendidiſſime ac magnificentiſſime obierit? ad eam autem non fere niſi opulentiſſimus quiſq. ac locupletiſſimus adigebatur. Neque medicus erat optimus peſſimi principis magiſter Seneca, neq. de iure conſulebatur. Et tamen quantam ſibi opum vim homo externus, & alienigena eloquentia & eruditione confecit? Scio, hoc, quod dicam quibuſdam incredibile viſum iri. Sed tamen, ſi vera ſunt, quae litteris prodita ſunt, haud ſcio an nullus hodie tota Italia princeps tãtas opes habeat, quãtas in Senecam quadriennio Nero cõgeſſit. Nam cum ex veteribus illis Romanis M. Craſſus opulentiſſimus fuiſſe dicatur: Senecae opes Craſſi opibus duplo maiores fuerunt. Prope eſt vt pigeat, in hac parte tamdiu immoratum eſſe: ſed tamen dicendum fuit aliquid aduerſus ſtultitiam eorum, qui aiunt, ſi quis iuris ſcientiã, & artem medendi excipiat, ceterarum artium noſtrarum ſterilem eſſe culturam. Qui error ex eo potiſſimum natus

eſt,

eſt, quòd doctrinae mediocritas magnos efferre fructus nō poteſt. Itaq. excellendum eſt ijs qui magna & praeclara concupiuerunt. At nos ſimul atq. paullum vltra prima elementa progreſſi ſumus, falſa de nobis opinione tumefacti, quia non in nos continuo opes, & honores congeruntur, iacere litteras clamitamus. Non iacent litterae: non iacent: neq. iacuerunt vnquam: & ſi antea iacuiſſent, GREGORIO XIII. Pontifice non iacebunt. An ille, cum & omni doctrina inſtructiſſimus ſit, & ad illos veteres atq. vſitatos noſtros & litterarum patronos, Io. Moronum Sacroſancti Collegij Decanum, priſcae maieſtatis abſolutiſſimum exemplar, cuius in ipſo nutu plurimum auctoritatis reſidet, cuius e vultu ipſo, atq. oculis elucet grauitas humanitate condita: Aloiſium Cornelium Camerarium, hominem plenum officij, & ad omnium animos ac voluntates deuinciendas ipſis Gratiarum manibus factum: & illa duo ornamenta ſaeculi, firmamenta litterarum, domicilia virtutis, & eruditionis, Gulielmum Sirletum, & Franciſcum Alciatum, ad eos igitur, quorũ iampridem in fide, ac clientela eramus, cum proxime eum, quem pleno gradu per ſua veſtigia incedentem videt, quemq. optimo iure cordi ſuo cariſſimum habet, fratris filium Philippum S. Sixti Cardinalem addiderit, eumq. florentis aetatis commendationem a litterarum patrocinio ducere voluerit: qui tali argumento declararit voluntatē erga nos ſuam, is, metuimus, ne litteras aut egere aut iacere patiatur? Sed vt vnde digreſſus ſum redeam, atq. id quod inſtitui abſoluam: & ad facultates ac copias ſine decore parandas accommodatae ſunt litterae, & multo magis colendae ijs qui opibus abundant: ne, ſi id facere neglexerint, inſtrumentis ſibi a Deo ad virtutem datis per inertiam abuſi eſſe dicantur. Eademq. ratio eſt & eorum quibus clari, & eorum quibus obſcuri parentes obtigerũt.

Nam

Nam neq. illi vllo maiori aut illuſtriori ornamento condecorare, &, vt Homeri verbo vtar, coronare poſſunt nobilitatem a maioribus acceptam: neq. hi ex tenebris vlla ratione facilius emergere, ſeq. in luce, atq. in oculis omniũ collocatos, a contemptu, atq. ab obliuione in perpetuum vindicare. Rex erat ac regis filius Alexander Macedo: & viam ſibi ad ſummam claritatem ac potentiam armis quotidie muniebat. At is & plus ſe debere Ariſtoteli, a quo eruditus, quàm Philippo a quo genitus fuerat, & cuius in regnum ſucceſſerat, praedicabat: &, cum ab illo diuulgatos eſſe libros quoſdam arduis de rebus ſcriptos accepiſſet, aegre tulit: ac generoſa quadam indignatione motus, epiſtolam ad eum ſcripſit, in qua haec verba ſunt: Nam qua re poſthac ceteris praeſtabimus, ſi quae a te edocti ſumus, ea omnium communia erunt? Ego autem malim optimarum rerum ſcientia, quàm opibus & potentia ceteris anteire. Haec igitur ille regum ſtirpe ac ſanguine editus. Obſcuriſſimo autem genere ortos quàm multos nominare poſſumus, quos ſupra omnes omnium fumoſas imagines litterae collocarunt? Obſtetricis filius erat Socrates. Num igitur eo Alcibiades nobilior? Euripidis matrem vendendis oleribus vitam toleraſſe accepimus. At ipſe & regum familiaritate vſus eſt, & ita clarus fuit, vt hodie magis Archelaus ex Euripidis, quàm Euripides ex Archelai familiaritate noſcatur. Tympaniſtria fuit Aeſchinis mater, etiã, ſi Demoſtheni credimus, vulgati corporis. At eum rex Macedonum Philippus quantopere coluit? Quid tibicinis filius Pindarus? quanta in gratia apud Syracuſarum regẽ Hieronem fuit? Sed quid huius rei plura exempla conquiram? Signantur eruditorum hominum nominibus tempora: vt minus ſaepe, quibus illi regnantibus vixerint, quàm qui eis florentibus regnauerint, quaerere ſoleamus. Neq. tamen haec praecipua ſunt eorum bonorũ, quae percipiũtur ex litteris: ſunt alia longe maiora longeq. diuiniora.

Litterae

Litterae inditos nobis a natura honeſtatis igniculos exci-
tant: luxuriantes quaſiq. fruticantes cupiditates ſtringunt
ac coercent, easq. rationis finibus regunt: abducunt a vi-
tijs, duces & magiſtrae ſunt ad virtutem: proſperis rebus
ornamento ſunt, ſolatio aduerſis, neq. illis exultare atq.
efferri ſuos, neq. his frangi ac deprimi ſinunt: eam deniq.
tranquillitatem animi efficiunt, quam multi finem bonorũ
eſſe dixerunt. Crates quidem Thebanus interrogatus,
quid ſibi ſupereſſet ex philoſophiae ſtudio, notiſſimo ver-
ſu reſpondiſſe dicitur; Choenix lupinum, & mentis a cu-
ris quies. O magnum & excelſo animo praeditum virum.
Quod alijs regna & imperia non adferunt, vt ſoluto ac li-
bero animo ſint, id ipſi, propter litterarum, & philoſophiae
commercium, choenix lupinorum adferebat. Quòd ſi tã
multa tamq. praeclara bona litteris ac diſciplinis continen
tur: ſi ipſis nominibus ac vocabulis teſtata eſt vetuſtas, ea-
rum cognitionem & hominibus, & liberis atq. ingenuis ho
minibus digniſſimam eſſe: ſi & ignaua vita homine indigna
eſt: & nullo in ſtudio melius, quàm in litteris, induſtria
collocari poteſt: ſi ad opes ac potentiam, ſi ad honores ac
dignitates via optime litteris ſternitur: ſi eiſdem & animi
tráquillitas, & nominis aeternitas comparatur: quid ſtatis
adoleſcentes, aut cur oblatam vobis tanti boni conſequen
di occaſionem effugerę atq. euolare patimini? cur nõ, alijs
omnibus curis & cogitationibus ex animo abiectis atq. ab
dicatis, in hanc vnam toto pectore incumbitis? Non hoc
ſedendi, vt ait Bacchylides, ac cunctandi tempus eſt. Non
enim ex plano ac facili gloria haec petitur: neq. lata, vt ait
Propertius via currere ad Muſas datur. Non fruſtra eas
antiqui in arduo atq. edito mónte habitare dixerunt. La-
borem & ſudorem & vigilias in earum atrio ac veſtibulo
excubare voluit Deus: qui, vt dicebat Epicharmus, labo-
re omnia prope bona hominibus venalia propoſuit. Ego
autem, vt libere vobiſcum agam, valde vereor, ne cum
pleriſq.

pleriſq. veſtrum alia omnia abunde ſint, mollitia multi & laboris odio a ſtudijs auocentur. Itaq. quibus verbis Homerica Pallas Nauſicaan e ſomno excitat, quam ſegnem & ignauam vocat, quòd veſtes magni pretij, ſibi emptas a parentibus, neglectui habeat, eaſq. illotas ac ſordidas iacere patiatur: ſurgere igitur eam iubet, & ad eas abluendas cum prima luce proficiſci, praeſertim cum inſtet tempus nuptiarum: ijſdem merito multos e vobis aliquis quotidie obiurgauerit. Surge quamprimum miſer, & ex animo torporem atq. ignauiam excute. Quid tu iſtud ingenium, quod tibi a communi omnium parente Deo, multo qualibet veſte pretioſius datum eſt, ſitu ac ſordibus obſoleſcere quaſiq. rubigine obduci pateris? cur non potius diluculo ad illos proficiſceris omnibus obuios & expoſitos doctrinarum fontes, quibus te merſans, ex quibus arbitratu tuo hauriens, pectus & purgatum vitiorum maculis, & multa praeclariſſimarum rerum cognitione madidum referas? praeſertim cum puerulus amplius non ſis, ſed ea iam appropinquet aetas, qua tibi in lucem atq. in conſpectum hominum prodeundum eſt. Hinc enim demum, multo magis quàm vnde illa dicit, & tibi paries gloriam, & parentum pectus gaudio laetitiaq. complebis. Sed iam longior, quàm par erat, fui. Cogitate, obſecro vos, languidis, ac remiſſis omnia difficilia, nauis & induſtrijs omnia peruia, ac facilia eſſe. Deus optimus maximus, cui quaecumq. hic acta dictaq. ſunt grata & accepta eſſe cupio, vobis omnibus eũ animum inſpiret, vt haec ad quae vos hortatus ſum, tam ſequi velitis, quàm conſequi poteſtis.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE